

Надія Щербакова,

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри педагогіки Бердянського
державного педагогічного університету,

Катерина Щербакова,

кандидат педагогічних наук, професор
Маріупольського державного
університету

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧА В УМОВАХ НАВЧАННЯ В МАГІСТРАТУРІ

Подальше вдосконалення діяльності вищої педагогічної освіти та підвищення якості професійної підготовки фахівців, як доводять наукові дослідження вітчизняних і зарубіжних учених, багато в чому залежить від мотивації викладачів на вирішення освітніх завдань, що висуваються суспільством, яке динамічно розвивається.

У законодавчих і нормативних актах про вищу освіту (закон України «Про вищу освіту», Національна рамка кваліфікації, Концепція організації підготовки магістрів в Україні тощо) державна політика України спрямована на двоступеневу професійну підготовку кадрів (бакалаврат і магістратура), на підвищення престижу та соціального статусу педагога, забезпечення умов для його професійного і культурного зростання. Аналіз наукових даних свідчить про те, що процес побудови системи професійної підготовки кадрів у магістратурі здійснюється з урахуванням її особливостей, а саме: цілей і завдань освіти, рівня мотивації студентів на педагогічну діяльність, початкового професійного досвіду у студентів, які мають освітній рівень «бакалавр», традицій, звичаїв та культури українського народу, особливостей сучасного полікультурного освітнього простору тощо (І. Бех, С. Вітвицька, М. Громкова, В. Кремінь, Н. Лисенко, В. Огнев'юк, М. Олійник, Г. Падалка та інші).

Метою статті є визначення особливостей навчання студентів у магістратурі та характеристика моделей підготовки фахівців для системи освіти.

Згідно з Концепцією організації підготовки магістрів в Україні [8] освітні програми поділяються на три напрями: *дослідницький*, який передбачає накопичення відповідних компетенцій в одній з наукових галузей; *професійний*, який орієнтований на розвиток професійних та формування управлінських компетенцій у певній галузі професійної діяльності; *кар'єрний*, спрямований на вдосконалення (просування) здобутих теоретичних знань і практичного досвіду й готовності до здійснення управлінської діяльності. Саме цей напрям передбачає підготовку майбутнього викладача.

Ми поділяємо думку Н. Батечко [3] про те, що розвиток магістратури в Україні можна вважати каталізатором інноваційного розвитку виробництва та наукоємних технологій. Підкреслюємо, що магістерська підготовка більш індивідуалізована і поглиблена в порівнянні з бакалавратом. Перш за все вона забезпечує умови для творчого розвитку обдарованої особистості майбутнього фахівця.

Навчання в магістратурі – це особливий, самодостатній період у становленні майбутнього педагога. Студентів, що навчаються в магістратурі, називають магістрантами. Сучасні вчені характеризують магістранта вищого навчального закладу як особливий соціально-психологічний статус, як вже сформованого фахівця, професійно компетентного, який має вищу педагогічну освіту (освітній ступінь «бакалавр») та мотивованого на подальшу освіту, самоосвіту та просвітницьку діяльність через усе життя (Л. Аристова, С. Архангельський, Л. Артемова, А. Вербицький, В. Кремень, С. Сисоєва та інші).

Підготовку майбутнього викладача в магістратурі ми розглядаємо, з одного боку, як відтворення культурно-історичного досвіду, а з іншого – як механізм формування готовності сучасного фахівця до творчої педагогічної діяльності в умовах глобалізаційного освітнього простору. При цьому навчання в магістратурі вчені характеризують як освіту дорослих із залученням андрагогічної моделі та врахуванням соціально-психологічних особливостей дорослої людини і професіонала [2; 4; 5].

Готуючись до викладацької та управлінської діяльності, магістранти вивчають різні педагогічні дисципліни в теоретичному, методичному та практичному аспектах. Навчаючись в магістратурі, майбутні фахівці змінюють звичний статус студента на статус майбутнього викладача, організатора-менеджера системи освіти, у них не тільки усвідомлено накопичуються професійні знання, але й формуються переконання відповідно до кожної досліджуваної проблеми: знання про ефективні технології, форми організації педагогічної діяльності, як професійної і творчої; навички роботи з науковою і науково-методичною літературою; готовність та вміння розробляти навчальні плани, програми, методичні комплекси, тексти лекцій різних видів, систему семінарських, практичних, лабораторних занять: вміння організовувати самостійну діяльність студентів і багато іншого.

Магістранти оволодівають навичками самоаналізу і самокорекції, вміннями впроваджувати інноваційні технології під час організації педагогічного процесу, а також у них формується готовність до управлінської діяльності, здійснення власної наукової роботи і керівництва науковою роботою студентів (майбутніх вихователів або вчителів). Зокрема, магістранти оволодівають методикою написання рефератів, навчально-дослідних проєктів, підготовки доповідей, презентацій, кваліфікаційних, магістерських робіт.

Досвід роботи у вищому навчальному закладі дозволяє нам порівнювати на практиці особливості організації навчання майбутніх бакалаврів і магістрів. Організація навчання бакалаврів спирається на традиційну педагогічну модель підготовки майбутнього педагога, яка є звичною, перевіреною десятиліттями. На підставі цієї моделі найчастіше організовується педагогічний процес у вищому навчальному закладі як на етапі навчання на бакалавраті так і, на жаль, нерідко в магістратурі. Традиційно провідну роль у цьому процесі займає викладач. Саме він визначає і реалізує мету і завдання педагогічного процесу як в цілому, так і його окремих інформаційно-аналітичних блоків, планує навчальний процес, стимулює студентів до засвоєння нових знань і формування загальних і спеціальних професійних умінь. Ми поділяємо погляди Л. Артемової, яка, спираючись на дослідження М. Ноулза, К. Каппа та інших, демонструє досвід організації навчального процесу з «Педагогіки вищої школи», виходячи з андрагогічної моделі навчання магістрантів [2].

Так, під час планування та організації навчальної діяльності студентів магістратури з вивчення ними нормативних курсів «Дидактичні засади початкової освіти» (спеціальність 013) або «Викладання методик дошкільної освіти» (спеціальність 012) акцентувалася увага на активній участі в цьому процесі самих студентів магістратури, їх готовності до співпраці, співтворчості. І у зв'язку з цим, організовуючи їх навчальну діяльність, ми спиралися передусім на проблемність і інтегрованість змісту навчання, як найважливіших характеристик андрагогічної моделі. Магістранти систематично включалися в розробку і реалізацію дидактичних завдань різного рівня складності (репродуктивні, реконструктивні та творчі), самостійно формулювали цілі та завдання окремих інформаційно-дидактичних одиниць (блоків), розробляли програми, моделі окремих кредитів (змістовних модулів) конкретних навчальних дисциплін у галузі дошкільної та початкової освіти. Як правило, семінарські та практичні заняття включали завдання дослідницького, пошукового характеру (наукові проекти різних типів: пізнавально-когнітивні, організаційно-діяльнісні та творчі). Так, магістрантам пропонувалися такі педагогічні завдання для обговорення: «Чи завжди збігаються державні та суспільні цінності освіти? У чому Ви бачите сенс особистісної цінності освіти?» або «Поясніть категорію «результат освіти» в логічній послідовності: грамотність – освіченість – професійна компетентність – культура – менталітет. У чому сутність наступності між цими компонентами освіти». Активна участь у такій роботі дозволяє майбутнім викладачам, дослідникам, організаторам освіти свідомо вибудовувати траєкторію самоосвіти, що мотивує їх на самостійне здобуття знань шляхом використання інтернет-ресурсів, наукової літератури і результатів самостійної навчально-дослідницької та експериментальної діяльності.

Досвід цілеспрямованої роботи свідчить про те, що андрагогічна модель допомагає реалізувати основні цілі підготовки майбутнього магістра до професійної діяльності, забезпечувати природну пізнавальну потребу в самоосвіті, готовність до наукової та організаційно-методичної діяльності. Порівняльна характеристика моделей підготовки фахівців для системи освіти представлена в табл. 1.

Таблиця 1.

Моделі підготовки фахівців системи освіти

	Параметри	Педагогічна модель для студентів бакалаврату	Андрогагічна модель для студентів магістратури
1	Мета професійної підготовки	Підготовка майбутнього вчителя (або вихователя)	Підготовка майбутнього викладача, дослідника, організатора-менеджера в системі освіти
2	Мотивація студентів	Забезпечується викладачем	Базується на прагненні магістрантів до самоосвіти
3	Готовність до засвоєння нових знань і оволодіння професією	Її діагностує, оцінює і створює відповідні педагогічні умови викладач	Завдяки рефлексії здійснюється самооцінка рівня компетентності і початкового педагогічного досвіду
4	Планування та організація педагогічного процесу	Студенти вивчають конкретні навчальні дисципліни, опановують знаннями в основному під керівництвом викладача	Навчання спрямоване на розкриття та усвідомлення актуальних психолого-педагогічних проблем, спирається на самоконтроль
5	Шляхи організації навчальної діяльності студентів	Єдність аудиторної та самостійної роботи студентів	Організація процесу навчання на основі інтегрованого та компетентнісного підходів
6	Активізація студентів	Оптимізація змісту, форм і методів навчання	Технологізація навчання магістрантів, опора на контекстне та проблемне навчання, єдність навчальної та наукової праці
7	Взаємодія суб'єктів діяльності	Педагог планує, організовує, контролює та оцінює результат навчальної діяльності студентів. Студенти здобувають професійні знання, уміння, навички	Взаємодія побудована на співпраці, співтворчості викладача та студентів, на високому рівні самооцінки, рефлексії майбутніх викладачів, організаторів-менеджерів
8	Результати освітньої діяльності студента	Психологічна та професійна готовність майбутнього вчителя (вихователя) до педагогічної діяльності	Теоретична та практична готовність майбутнього магістра до викладацької, наукової та організаційної (управлінської) діяльності

Викладачеві вищого навчального закладу, який організовує освітній процес студентів магістратури надається можливість вибору моделі навчання. Перевагами андрогогічної моделі є те, що вона дозволяє враховувати рівень готовності кожного магістранта до самостійної навчальної, організаційної та наукової роботи, допомагає розвивати у них наполегливість, креативність, рефлексію, самокритичність, можливість самостійно організовуватися і діяти в навчальних та наукових групах, брати на себе відповідальність, доводити розпочату справу до кінцевого результату, у дискусіях на семінарських заняттях відстоювати власну думку з конкретної проблеми й аргументовано, толерантно доводити її.

Таким чином, як доводить наука, показує педагогічна практика і особистий досвід авторів статті, основними тенденціями розвитку сучасної професійної освіти, в тому числі в магістратурі, є: гуманізація, фундаменталізація, індивідуалізація, диференціація навчання, виховання та розвитку майбутнього фахівця.

Список використаних джерел

1. Аристова Л. Педагогіка і методика вищої школи : навч-метод. посіб. / Любов Аристова. – К : Кондор, 2008. – 272 с.

2. Артемова Л. В. Особливості навчання дорослих / Л. В. Артемова // Дошкільна освіта в Україні: лідерство в професії. – К. : Київський пед. університет ім. Б. Грінченка, 2015. – С. 26–35.

3. Батечко Н. Г. Інститут магістратури в Україні: правові засади функціонування / Н. Г. Батечко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<file:///C:/Users/User/Desktop/Дидактичні%20засади/Навчальні%20посібники/48190-96712-1-SM.pdf>

4. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : метод. посіб. [для студентів магістратури] / С. С. Вітвицька. – Житомир : Житомирський педагогічний університет, 2003. – 232 с.

5. Громкова М. Г. Андрогогіка: теорія и практика образования взрослых / М. Т. Громкова. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2012. – 495 с.

6. Змеев С. И. Основы андрогогіки / С. И. Змеев. – М. : Флинта : наука, 1999. – 152 с.

7. Кремень В. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти: Стратегія та реалізація. Результат / Василь Кремень. – К. : Грамота, 2005. – 447с.

8. Про Концепцію організації підготовки магістрів в Україні: Наказ МОН від 10.02.10 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://osvita.ua/legislation/Vichya_osvita/7094/.